

Kirken. underviser

3-2002
august

Kirke og krop

At gøre det usyn-
lige synligt

At spille en rolle

Konfirmandernes
altertavleprojekt

Bibliodrama som
studiekreds for
voksne

Kroppens vej til
fordybelse

KIRKE OG KROP

3 At gøre det usynlige synligt:

»Når teater møder kirke skabes der ikke bare iscensættelse og fiktion, men også kulturmøder og reelle livserfaringer, der sætter spor og flytter grænser«, siger Dramaturg Ann Sofie Oxenvad. At åbne kirken for nye menneskelige møder.

6 At spille en rolle:

»Et af de måske mest opbyggelige elementer i rollespil er deres sociale karakter. Man kan simpelthen ikke spille rollespil alene. Rollespil lærer os at være fælles om noget og specielt at forholde os til hinanden i mange forskellige situationer.« Christian Noval, katolsk ungdomspræst, giver sit bud på hvordan rollespil kan bruges i kirkens ungdomsarbejde.

10 Konfirmandernes altertavleprojekt:

Billedkunstlærer Irene Bested har mange års erfaring med at male altertavler med konfirmander. I artiklen beskriver hun hvordan et sådan forløb er tilrettelagt.

14 Bibliodrama som studiekreds for voksne:

Bibliodrama er en anderledes måde at læse bibeltekster på. En måde, hvor hver enkelt deltagers erfaringer inddrages og hvor der arbejdes ud fra tanken om det hele menneske. Der er således tale om en intellektuel, en erfaringsbaseret, en kreativ og en kropslig tilgang til arbejdet med teksten. Sognepræst Anne Fuglsang-Damgaard og sognemedhjælper Dorte Nielsen videregiver i artiklen deres erfaringer fra et bibliodramaforløb for voksne.

18 Kroppens vej til kristen fordybelse:

»Ved bevidst at medtænke og inddrage kroppen, kan den blive en vej til bøn og stille fordybelse»

Med udgangspunkt i dette citat skriver Helle Lerke og Holger Madsen om deres erfaringer fra en weekendretræte med temaet »Kroppens Gave»

22 Anmeldelser

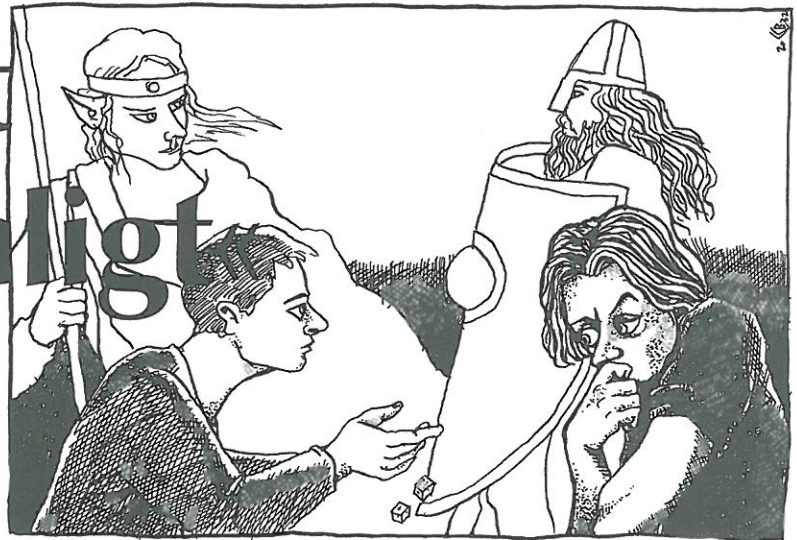

Forside og stregillustrationer: Christoffer Gertz Bech. Cand.mag i filosofi og græsk. Har studeret ved kunsthøjskolen i St-Luc i Bruxelles og bruger i øjeblikket det meste af tiden på at tegne og male.

TEATER I KIRKEN

»At gøre det usynlige synligt«

Af Ann Sofie Oxenvad

Hver by har sin brugs.....eller næsten hver by, for brugsen ligger der kun så længe vi, forbrugerne, vælger at handle der, og ikke andre steder. I Mårslet, hvor jeg bor, ligger brugsen lige overfor kirken. Og det var her - i Mårslet Brugs - henover køledisken - at jeg indledte et samarbejde med sognepræst Hanne Davidsen. Et samarbejde, som foreløbig har resulteret i to kirkespil og et tredje i støbeskeen.

Jeg har, som dramatiker og dramaturg, i mange år været optaget af forholdet mellem teater og religion, set i et antropologisk perspektiv. Teater er, i sin oprindelse, født af kulten. Myten og ritualer er teatrets rødder, og teater, eller kunst i det hele taget, er i enhver kultur opstået som et middel til at påkalde, besværg, fejre eller formilde de skjulte kræfter i tilværelsen.

Et middel til at gøre det usynlige synligt. I myten genfortælles den hellige historie. Gennem de rituelle handlinger fornys den igen og igen....I vores kultur er gudstjenesten det ultimative drama: tragedie og komedie i eet.

Og det opføres i kirken året rundt, søndag efter søndag...

Historisk set er teater og kirke også tæt forbundne. Helt fra den tidlige middelalder (ca. 800) opførte præster og munke små liturgiske spil, for at gøre ordet (som jo var på latin) anskueligt og nærværende for menigheden.

Man kaldte teatret i kirken for "fattigmands bibel". Man illustrerede ordet, som for menigmand lød som det rene hokus-pokus (Hoc est Corpus Meum) ved at sætte krop og handling på de centrale liturgiske dele. Gennem personificering, rollespil, små dialoger, og anskuelige handlinger. Disse små liturgiske spil udviklede sig efterhånden til store sammenhængende mysteriespil, der foregik rundt om i hele kirken, og undertiden antog meget løsslupne former. Så løsslupne, at Pave Innocens 3. forbød teater i kirken. (1231)

Fra middelalderen og frem til i dag er teater i kirken blevet brugt som et pædagogisk-didaktisk middel i kristendomsopklæring og konfirmandundervisning. I

Danmark har vi en meget lang og produktiv tradition for pædagogisk teater i kirken. Luther anså teater som et godt og virksomt middel i kristendomsundervisningen og det protestantiske skoledrama var i mange år det eneste nationale teater vi havde i Danmark. Indtil Holberg dukkede op på "scenen". Under indflydelse af pietismen skiltes da teatrets og kirkens veje. Pietisterne betragtede teater som djævelsk i sig selv. Erik Pontoppidan, hofpræst i København skriver:

"Det er et af Sathans mesterstykker, at han har kunnet faae Comoedier iblandt de Christne ey alleene tilladt, men og privilegeret....Man må Enten afsige sand Christendom eller slige plat stridige Ting....som de og ere, hedenske ting."
(Menoza 1742 - 43)

Og pietisterne har ikke levet forgæves. Den danske kirke-spilstradition har ikke udviklet sig nævneværdigt siden dengang. Teatret bliver stadig overvejende brugt som et pædagogisk middel i forhold til børn og unge i det kirkelige arbejde.

Kirken er på een gang nærværende og fjern som et mysterium i vores liv. Og for mange en sær anakronisme i en moderne, af-sakraliseret verden. Kirken står der, hvad enten vi bruger den eller ej, som et fix-punkt i hverdagens flydende strøm.

Men hvad med den voksne del af menigheden? Kunne teater i kirken ikke også være et møde mellem kunst og kirke? Kirken åbner sine døre for billed- og tekstilkunstnere, når der skal skabes en ny altertavle, eller alterdug. Hvorfor ikke også åbne dørene for teater som kunstart. Teater som kirkekunst? Et teater, der ikke blot illustrerer, men også konfronterer og anfægter ordet. Et teater, der ikke blot formidler bibelshistorie, men også samtidshistorie.

Et teater, der konfronterer det uforanderlige ord med det foranderlige liv, det evige med det historisk-aktuelle, det fjerne med det nærværende. Et teater, der ikke kun bekræfter, men også stiller nye spørgsmål til kirken. Et teater, der anfægter og lader sig anfægte, der udfordrer og lader sig udfordre. Et teater der gør den store fortælling nærværende og synlig i vores egne små fortællinger? -

Det er sådan et teater vi prøver at skabe i Mårslet Kirke.

Kirken er ikke, og skal heller ikke være, en teater-sal. Kirken er ikke en æstetisk ramme omkring en fiktion.

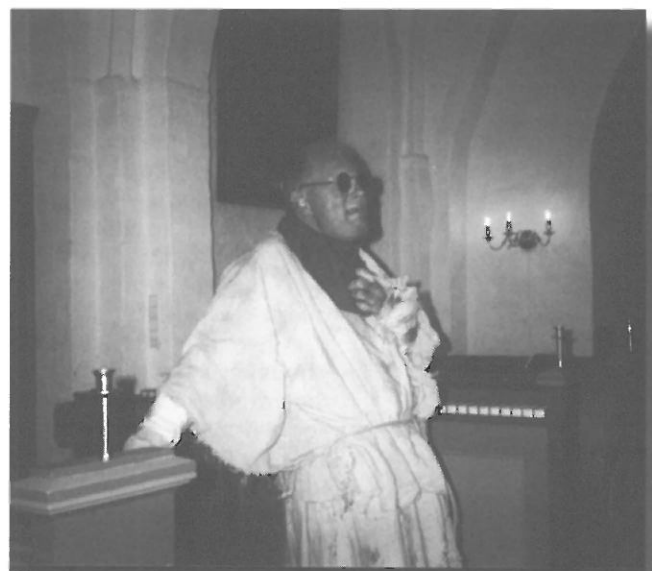
Når man spiller teater i en kirke er kirken nærværende som kirke. Som et særligt, helligt, rum, der ikke kan reduceres til kulisse. Kirken er aktiv medspiller. Kirken er protagonist og mennesket antagonist, når teater og kirke mødes. Det er en dialog mellem menneske og kirke, mellem menneske og kristendom, mellem menneske og Gud. Teatret sætter krop på denne dialog og anskueliggør hvordan kristendommen kommer til syne i aktuelle menneskelige forhold og relationer. Som Oscar Wilde, en sand "teaterdjævel" siger:

"Verdens sande mysterium er det synlige - ikke det usynlige."
(Oscar Wilde)

Teater i kirken er et middel til at gøre troen kropsligt nærværende og synlig som den manifesterer sig - eller ikke manifesterer sig i menneskelige relationer.

At åbne kirken for teatret er at åbne kirken for nye menneskelige møder.

Vi har oplevet disse kirkespil som frugtbare dialoger og kultur møder mellem kirke-vante og ikke kirke-

vante. Mellem lokal-samfund og kirkelig menighed. Kultur møder, som sætter sig spor og gør den fjerne kirke mere tilgængelig og nærværende for mange. Teater møder kirke, skuespillere, som er lokale amatører, møder hinanden, og de møder sammen, publikum. Der arbejdes, der samtales, der diskuteres, der grines, der grædes i månederne inden, under det langvarige prøve-arbejde.

Vi har også været på turne med forestillingerne til andre sogne og bl.a. kirken i Horsens Statsfængsel, hvor vi spillede en forestilling, som handler om to tyveknegttes møde med kirken. Identifikationen hos

publikum her var mærkbar. Og det var et særligt bevæget møde for de medvirkende. Da vi vendte tilbage, året efter med en ny forestilling var der gensynsglæde. En af skuespillerne udbrød stolt og begejstret: "Vi har været her før!" - men blev hurtigt pillet ned af en af de indsatte, som tørt replicerede: "Ja. Det er vi sgu mange, der har!"

Når teater møder kirke skabes der ikke bare iscenesættelse og fiktion, men også kultur møder og reelle livserfaringer, der sætter spor og flytter grænser.

Netop kultur mødet har vi valgt som tema for den næste forestilling i Mårslet

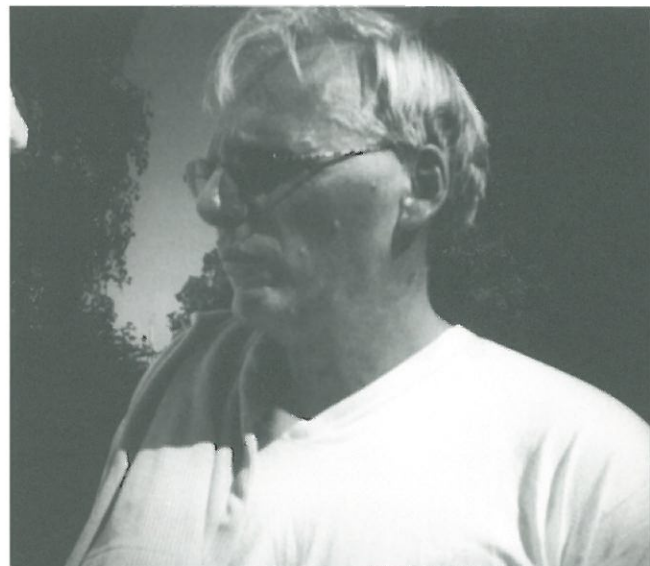
Kirke til efteråret. Vi tager et meget aktuelt emne op, nemlig mødet mellem de forskellige, og dog i sin oprindelse, dybt forbundne religioner: jødedom, kristendom og islam. Med udgangspunkt i en middelalderlig legende om de tre ringe trækkes linjerne, eller "fronterne" skulle man måske sige, op til i dag:

"LEGENDEN OM DE TRE RINGE":

I længst svundne dage levede i Østerland en mand, som ejede en ring af stor værdi. Ringen af guld besad udover sin skønhed en skjult kraft, som tilfaldt den, der bar den. Traditionen

bød manden at efterlade ringen til den af sine sønner, som han elskede mest. På denne måde kommer, fra søn til søn, nu ringen til en fader, som har tre smukke og dygtige sønner. Han elsker dem alle tre lige højt, så tilsidst kommer han i forlegenhed: hvem skal arve den dyrebare ring?

Manden ligger for døden. Hvad skal han gøre? Jo, i al hemmelighed lader han en guldsmed lave to ringe, der ligner den ægte ring så godt, at han knap selv er i stand til at kende den sande fra de falske. Glad tilmode tilkalder han sine sønner, een for een, velsigner dem, giver dem hver sin ring, og dør.

Næppe er faderen død, før hver af sønnerne fremdrager sin ring og påberåber sig arven. Ringene ligner imidlertid hinanden så meget, at det er umuligt at kende den sande fra de falske og følgelig kan spørgsmålet om hvem af dem, der er faderens sande arving ikke afgøres. Og det kan det endnu ikke den dag i dag.....

tre religioner, som er udgået af den samme rod, dømt til for evigt at bekæmpe hinanden?

Kirkespillet "Legenden om de tre ringe" fører os tilbage gennem 2000 års religionshistorie og frem til i dag, hvor kampen om den ægte ring - den sande tro - endnu ikke er afgjort. Er de

Kirkespillet opføres i Mårslet Kirke:

Lørdag 16. november kl. 16.00
Lørdag 16. november kl. 20.00

Søndag 17. november kl. 16.00
Søndag 17. november kl. 20.00

Lørdag 23. november kl. 16.00
Lørdag 23. november kl. 20.00

Søndag 24. november kl. 16.00
Søndag 24. november kl. 20.00

At spille en rolle

Af Christian Noval

Rollespil har gennem tiden været heftigt diskuteret i visse kirkelige kredse. Nogle er meget imod og ser det som ren afgudsdyrkelse, andre mener det er ganske harmløst. Danmarks Unge Katolikker tog det op som et middel i deres ungdomsarbejde.

Af Christian Noval, katolsk ungdomspræst
christian@duk.dk

At være tilstede

Ungdomskulturene har gennem de sidste år ændret meget karakter. De unge har helt andre berøringsflader og kommunikationsformer end for bare 10 år siden. Derfor ændres vores ungdomsarbejde sig også. Det handler ganske enkelt om at være tilstede, der hvor de unge er. Kommer de ikke naturligt i kirkelige sammenhænge, så er det

nødvendigt, at vi forsøger at være kirke, der hvor de befinder sig. En metode i ungdomsarbejdet er således at bruge de unges egne udtryks- og samværsformer og genskabe dem i en kirkelig ramme.

Mange unge spiller en eller anden form for rollespil i deres fritid. De senere tiders fokus på eventyrsfilm og bøger har også øget interessen. Selv har jeg gennem mange år spillet rollespil med stor fornøjelse. Kan jeg bruge det til noget, tænkte jeg, nu jeg ikke mener at rollespil i sig selv er hverken skadeligt eller ukristent? Resultatet blev, at vi i vores ungdomsarbejde afholder nogle rollespilsweekender kaldet DUK-con. Rollespil kan nemlig sagtens bruges som en indirekte form for forkyndelse.

Hvilket rollespil?

Der findes rigtigt mange slags rollespil. De kan deles i to store typer: live-rollespil og bord-rollespil. I den første type er man selv en del af rollespillet, og spiller rent fysisk en rolle. Der findes selvfølgelig flere færdige systemer og regelsæt, men man kan lige så godt lave sit eget. Det hele er ligesom et stort teater, hvor

der bare ikke er færdige dialoger. Instruktøren kaldes en spilleleder og styrer begivenhedernes gang. Denne type rollespil kender vi også fra mange andre sammenhænge f.eks. rig-fattigdag, minisamfund eller hvad vi nu selv har oplevet.

Den anden type rollespil går under betegnelsen bord-rollespil. Der sidder man nemlig rundt om et bord med sine terninger, regelbøger, miniature figurer og ikke mindst sit charactersheet (figur ark), som beskriver den figur eller person, man spiller. Her spiller man altså ikke med rent fysisk, men eventyret fortælles verbalt. Dette er den klassiske form for rollespil. Der er mange systemer, som hver har deres regler og miljøer. De kendteste er nok Dungeon & Dragons, Warhammer, Star Wars, Vampire og Call of Cthulhu. De fleste foregår i eventyrverdener med toldmænd, magi og monstre i stil med Ringenes Herre. Andre er science fiction spil eller foregår i vores egen verden.

Hvad kan bruges?

Vil vi i kristen sammenhæng bruge eksisterende rollespils systemer, må vi som ledere først gøre vores egen holdning klar. Der indgår

mange okkulte elementer, magi og monstre i de fleste rollespil. Hvordan har vi det med det? Selv har jeg absolut ingen problemer, og min personlige erfaring siger, at de unge overhovedet ikke har svært ved at skelne mellem spil og virkelighed. Fordi man kan bruge magi i et spil, betyder det ikke, at det lige pludselig også findes i virkeligheden eller er noget som skal dyrkes i den rigtige verden. Ingen reel fare der. Men man må gøre op med sig selv, hvilke elementer man synes er okay. Dungeon & Dragons er en ren eventyrverden i stil med Tolkiens bøger, mens Call of Cthulhu er baseret på Lovecrafts bøger og et rigtigt horror scenarium.

Et af de måske mest opbyggelige elementer i rollespil er deres meget sociale karakter. Man kan simpelthen ikke spille rollespil alene. Rollespil lærer os at være fælles om noget, og specielt at forholde os til hinanden i mange forskellige situationer.

En af fordelene ved at spille en rolle og ikke blot være sig selv, er netop, at jeg som spiller kan være i en helt anden situation end i min egen virkelighed.

Vi kender det samme fænomen fra de meget populære chat-sites på Internettet, hvor man ofte udgiver sig for at være en anden end den man er. Måske drømmer vi selv om at være "helten på den hvide hest" og forholder os derfor til vores omgivelser således. I rollespillet kan jeg ligefrem prøve det, og måske opdager jeg, at det ikke altid er dejligt at være helten, eller at der også er bagdele ved at være byens rigeste mand eller .... Rollespillet kan således være med til at belyse mine egne drømme og mål. Rollespil gør os nok ikke til bedre mennesker, men det kan bruges positivt til at lære os selv at kende på en anden måde, og derved måske medvirke til at udvikle vore måde at forholde os til vores omgivelser i den virkelige verden.

Et fællestræk for stort set alle rollespil er et forholdsvis højt moralkodeks. Det er muligt men ikke velset at spille en ond person. De fleste går derfor også ud på at bekæmpe onde kræfter og skabe mere godt. Kampen mellem det gode og det onde er klassisk i alle eventyr. Det siger også sig selv, at det ikke er sjovt, hvis en medspiller

blot virker destruktiv og ødelæggende. Rollespil handler i høj grad om samspil.

Da det klassiske bordrollespil næsten udelukkende foregår ved verbal kommunikation og terningkast, så fremmer det i høj grad vores kreative sanser. Kreativitet hjælper os gerne til at forstå verden fra andre menneskers synspunkt. I kristen sammenhæng finder jeg den også vigtig, da vores religiøse sprog netop er meget verbalt og billedligt ikke mindst i liturgien.

To metoder

Generelt kan man bruge rollespil i ungdomsarbejdet på to måder. De appellerer hver især til deres målgruppe. De første måde er at benytte deciderede kristne rollespil, dvs. rollespil med kristne historier og indhold. De vil nok gøre sig bedst som live-rollespil, hvor de unge selv fysisk deltager i rollespillet. Man kunne

f.eks. tænke sig et rollespil over de kristnes levende vilkår i Rom under forfølgelserne. Et muligt plot ville være, at en fremtrædende kristen var blevet fanget af romerne og stod for henrettelse. Han var selvfølgelig uskyldigt dømt for tyveri, men i virkeligheden handlede det om kristenforfølgelse. Skal man forsøge at befri ham? Er den retslige vej den rigtige? Eller skal man forsøge en fangeflugt?

Denneslagskristenrollespil er nok mest egnet til den del af vores ungdomsarbejde, hvor vi allerede har de unge, men hvor vi gerne vil prøve at lave noget spændende og nyt. Det kan være i forbindelse med konfirmationsforberedelsen, en sommerlejr eller en spejderweekend.

Den anden måde at benytte rollespil er måske lidt sværere, da den kræver en del teknisk viden, men tilgængelig appellerer den til deciderede rollespillere. Det handler om at spille

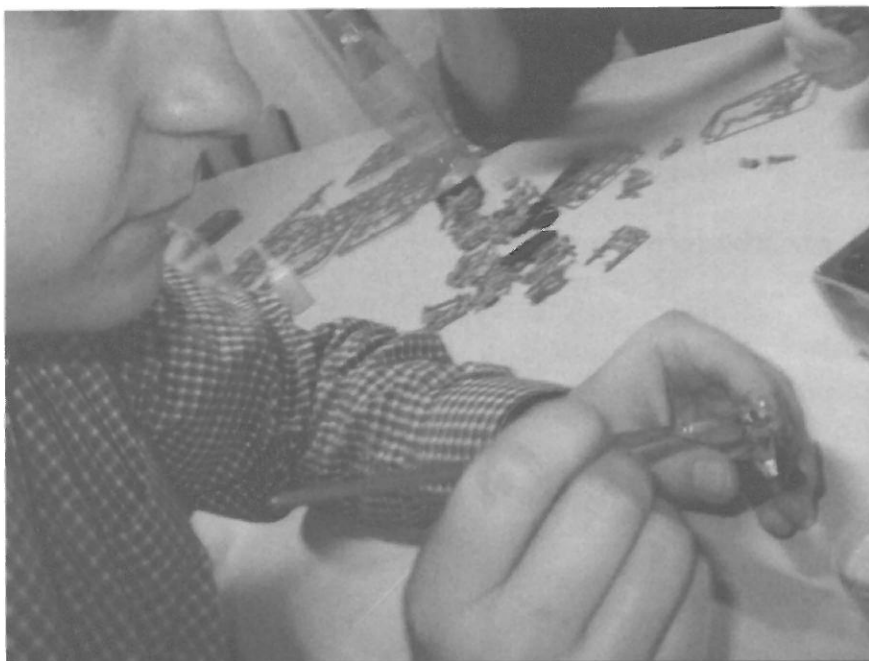
de almindelige og kendte rollespils systemer, altså bord-rollespil, men gøre det i en kristen sammenhæng. Det er den type arrangement vores DUK-con er.

DUK-con

Vores seneste DUK-con løb af stabelen i april måned. I år var vi samlet omkring 15 unge i alderen 14 – 30 år. Selv om vi ikke direkte forsøger at være udadvendte opsøgende i vores arbejde, så er flere af deltagerne ofte ikke-troende, fordi deres kristne venner slæber dem med.

Hovedindholdet er rollespil, men rammerne er kristne. Rent konkret betyder det, at vi holder morgen- og aftenbøn samt fejrer søndagsmessen sammen.

Netop prædiken er en fantastisk måde at binde alle trådene sammen på. Liturgi bliver altid mere personligt og involverende når vi kender hinanden og netop gennem rollespillet, har vi lært hinanden at

kende på godt og ondt. Det intense fællesskab rollespillet skaber, gør at de unge er meget modtagelige for forkyndelsen. Man har så at sige deres fulde opmærksomhed.

Ethvert rollespils scenarium kræver en spilleleder. Det giver god mulighed for at engagere nogle af de lidt ældre deltagere i selve planlægningen og udførelsen. Vi valgte at være åbne overfor alle systemer, da det er sjovest, hvis folk selv brænder for et specielt system eller verden. Vi spillede både Dungeon & Dragons, Warhammer, MiB, Vampire og DoD.

Da de fleste bord-rollespil foregår i mindre grupper på 4-6 personer og vi gerne ville lave noget mere sammen, valgte vi, at spille live-rollespil om aftenen. Et mystisk mord var fundet sted på en gammelt kloster. Opgaven var nu, at opklare mysteriet, men ikke alle ville have det hele frem i lyset. Hvem var de skyldige? Hvor går grænsen mellem den religiøse lydighed og de politiske intriger? Og hvem var disse fremmede, som en sen nattetime bankede på klostrets dør? Stemningen var helt i top, da vi var så heldige at kunne afholde DUK-con i et tidligere klostres kælder og de mange levende lys hjalp fantasien godt på vej.

Efter alt rollespillet var det søndag meget nemmere, at leve sig ind i Jesu helbredelse af en døvstum (Mk 7,31-

37). "Effatha!" siger ham. Hvad er det i os, som binder os, og som Jesus har brug for at løsne? Tør vi være os selv eller skal vi spille en anden? Hvordan opfatter vi os selv og vores drømme? Skal vi selv opfylde dem eller har vi brug for Gud? "Han har gjort alting vel. Han får både de døve til at høre og de stumme til at tale" ... ja og præster til at spille rollespil ... for at være midt i blandt de unge.

REDAKTIONSUDVALGET KOM FORBI...

Redaktionen kom en maj eftermiddag på besøg i Kolt - Århus Stift. Her var en 5. klasse færdig med et kristendomsprojekt. Alle eleverne i 5.b. skulle som led i et længere forløb skrive deres egen trosbekendelse. Vi fik lov til at gengive Trines.

CREDO

**Jeg tror på
at Gud altid er der**

**Jeg tror på
angsten for at dø vil ramme alle**

**Jeg tror på
Jesus den helliges bedrifter**

**Jeg tror på
at lyset altid vil vise vej**

**Jeg tror på
At menneskelivet er som en blomst - skrøbelig**

**Jeg tror på
at nogle mennesker har et mørke man ikke kan
flygte fra**

**Jeg tror på
alting tar' tid, ligesom en larve i en puppe
venter og udvikler sig
til noget smukt.**

*Trine Hedegård Madsen 5.B.
Kolt skole*

Konfirmandernes

Af Irene Bested

Kunst er det udtryk, som ikke naturen, men mennesker har brugt deres følelser på at frembringe.(citat).

Dette citat kunne være arbejdstitlen på "Konfirmandernes alter-tavleprojekt", som jeg her vil beskrive.

I flere kirker har dette "alter-tavleprojekt" i seks år været skemalagt i konfirmandernes under-visning, hvor præsterne og jeg som billedkunstner har undervist konfirmanderne i 4-5 lektioner.

Første gang vi mødes med konfirmanderne om dette projekt tager vi på Nationalmuseet, hvor museets skoletjeneste har arrangeret en omvisning, hvor vi ser og hører om meget forskellige gamle altertavler.

Næste gang samles vi i vore egne lokaler, og som inspiration til at lave noget personligt, har vi farvelære. Hver konfirmand får nogle gode oliekriftfarver i farverne rød, blå, gul, sort og hvid og med disse bliver de instrueret i at lave 9 forskellige farver, allerede her oplever konfirmanderne, at de har udtrykt noget af sig selv.

Så skal vi i gang med skitserne til altertavlerne. Hertil har vi nu kun blyant og et A3-ark papir klippet til som en trefløjet altertavle, som nu bliver "kladde" til den malede altertavle.

Forinden har præsten og konfirmanderne gennemgået det emne, som altertavlerne skal udtrykke, og her er det Påsken, der er blevet prioriteret

Det er en meget stille og koncen-

treret arbejdsproces.

Efterhånden som konfirmanderne er parate med deres skitse udleveres:

Mini-altertavle, som er trefløjet, størrelse ca. 40cmx30cm, formalet, lavet af de indsatte på Anstalten ved Herstedvester, et projekt som Anstaltens Produktionsskole er meget glad for.

Palet med de 5 grundfarver, pensler m.m.

"Malefasen" er præget af fælleskab. Konfirmanderne udveksler ideer og råd hos hinanden, og ikke mindst værdifuld er den dialog, som præsterne og billedkunstneren og måske andre voksne får med konfirmanderne.

Når altertavlen er færdig, taler konfirmanden i "enerum" med præsten om indholdet af hendes/hans altertavle.

altertavle-projekt

Har altertavlens emne været påske har der f.eks. været: dystre billeder af tre kors på Golgatha, dramatiske billeder af stenen og lyset ved graven, nadverbord med forskellige nationaliteter omkring, yndefuldt udtryk af: "Påskeblomst hvad vil du her?", mange palmer og et æsel ved indtoget i Jerusalem, udtrykt med personlig streg og farver.

Dette arbejdsforløb kan være i almindelige undervisningstimer, men i et par kirker har det fungeret godt at have forløbet over lørdag /søndag, og i en omegnskommune har skolen givet konfirmanderne fri en hel dag til at deltage i denne konfirmationsundervisning. Hvor konfirmanderne har mødt udover den normale undervisningstid,

har der været arrangeret fællesspisning, som også har været en god oplevelse i dette projekt.

Når altertavlerne står færdige er det vigtigt, at der vises respekt og accept af konfirmandernes arbejde, og det er gjort på forskellige måder:

efter en højmesse at holde en fernisering for menigheden, i ugen op til påsken at udstille altertavlerne i kirken, på konfirmationsdagen at stille altertavlerne på alteret, på konfirmationsdagen at stille altertavlerne med fyrfadlys foran rundt i kirken,

- fælles har det været, at konfirmanderne på deres konfirmationsdag har fået deres altertavle med hjem.

Denne altertavle er forhåbentlig med til, at konfirmanden husker sin konfirmationsforberelse, som noget positivt, hvor han /hun har brugt sine sanser og sin krop på at udtrykke følelser.

I dette forløb må det ikke være det synlige resultat, der tæller, men den forløbne proces, så derfor ser jeg med respekt og føler også ydmyghed overfor konfirmandernes altertavler.

Bibliodrama

Som Studiekreds

For Voksne

*Af Dorte Nielsen,
sognemedhjælper
ved Islev kirke og
Anne Fuglsang-
Damgaard,
sognepræst ved Islev
kirke.*

Da vi gennem snart to år har deltaget i Bibliodramalederuddannelsen i Løgumkloster, fik vi i efteråret 2001 lyst til at prøve metoden i et forløb for voksne i Islev menighed. Bibliodrama er en anderledes måde at læse bibeltekster på. En måde, hvor hver enkelt deltagers erfaringer inddrages og hvor der arbejdes ud fra tanken om det hele menneske. Der er således tale om en intellektuel, en erfaringsbaseret, en kreativ og en kropslig tilgang til arbejdet med teksten. For at undgå misforståelser i retning af, at vi skulle arbejde med traditionel dramatik, skrev vi i kirkebladet om

formen: »Bibliodrama er en anden måde at læse Bibelen på. Gennem kreative arbejdsformer og fordybelse, findes teksternes relevans i vort eget liv. Med krop og sjæl arbejder vi os ind på personer og situationer.« Det skulle foregå over tre søndag eftermiddage med en varighed på 3 timer pr. gang. Det var nødvendigt at tilmelde sig alle tre søndage, så der kunne blive tale om et egentlig forløb. Vi havde sat et krav om min. 10 deltagere og max. 20 deltagere. Vi blev en gruppe på en 8-10 personer.

Vi har valgt at beskrive dele af disse tre forløb, der umiddelbart er mest tilgængeligt og som måske kan virke inspirerende for andre. Bibliodrama er en metode, der efter vores mening kræver at lederen har gennemgået et uddannelsesforløb eller selv har deltaget i bibliodrama et antal gange. Det skyldes, at man ved

at inddrage deltagernes egne erfaringer både med ord, men også med en kropslig og kreativ tilgang til teksten kan komme til at berøre eksistentielle lag i det enkelte menneske. Derfor skal valget af de enkelte øvelser og valget af tekst foretages med fornemmelse for gruppens sammensætning og ud fra en vurdering af, hvilken grad af involvering det kræver at deltage.

Vi valgte en tekst, der rummer flere forskellige muligheder for at arbejde med indlevelse og identifikation, og som ikke på forhånd fastlåser deltagerne i bestemte positioner. Det blev lignelsen om den fortabte søn (Luk. 15,11 - 32).

I kort form så programmet for første gang sådan ud:

• **Introduktion.**

Præsentation. Præcisering af tavshedspligt og mulighed for at trække sig ud, hvis der kom en øvelse

man ikke ville/kunne deltage i.

• **En salme:**

Nr. 3 i DDS »Lovsynger Herren.«

• **Dans.**

Vi ønskede at lade deltagerne opleve de tre forskellige former for bevægelse, som lignelsen rummer. Spændingen mellem det monotome og pligtbetonede arbejde hjemme på gården, det frie liv i sus og dus og den afsluttende fest for den yngste søns hjemkomst. Dansen afspejler temaerne: ufrihed, absolut frihed, frihed indenfor fællesskabets rammer. Dans nr. 1 til Twin Peaks »The Pink room«, hvor lederen førte an i en monoton arbejdsdans og deltagerne efterlignede på en lang række. Dernæst blev deltagerne opfordret til en »fri« dans, hvor hver enkelt måtte finde sine egne trin og bevægelser til »Livsglædens dans.« Til

sidst dansede vi i kæde en enkel serbisk folkedans. Afsluttende satte vi os i kreds og talte om, hvordan det var. Er der forskel på faste trin og selv at skulle opfinde trinene og hvad er nemmest etc.

• Overvejelser;

Vi valgte at begynde med en kropslig øvelse for at give samtalen senere konkret

afsæt og for at understrege fællesskabet ved den sidste dans. Vi ønskede at alle skulle på banen med det samme, men var dog betænkelige ved reaktionen på at skulle danse frit. Det viste sig, at gå over al forventning. Gruppen havde en aldersspredning fra 30 - 75 årige og alle deltog. Det er vigtigt som leder at have øje for, hvor

lang tid sådan en øvelse skal have. Længe nok til at alle finder deres plads og ikke så længe at koncentrationen forsvinder. Fri dans kan være alt fra egentlige dansetrin til at gå stille omkring. Det er hver deltagers eget valg.

• Spil om at bryde op hjemmefra.

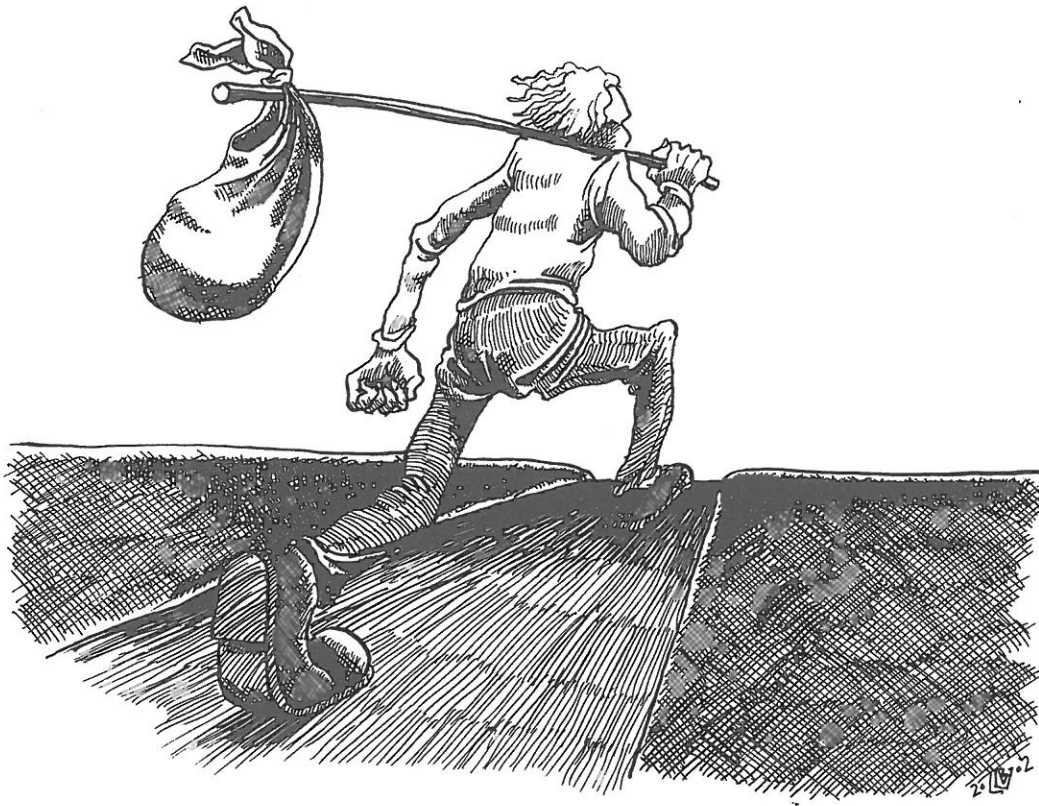
Deltagerne blev delt i to grupper med 5 personer i hver. Opgaven var, at skrive sedler med korte sætninger på, der skulle sige henholdsvis noget positivt og noget negativt om det at bryde op hjemmefra.

Hvilke muligheder og hvilke risici rummer den situation. Hver gruppe drøfter deres personlige sedler med hinanden. Dernæst bliver én person sat i en stol og den ene gruppe skal da være hans tanker om at bryde op hjemmefra (ved at de på skift træder frem og siger en sætning, der skiftevis udtrykker en forventning og en bekymring ved det at flytte hjemmefra.), mens den anden gruppe skal iagttage hovedpersonens mimik i takt med at de forskellige sætninger bliver præsenteret. Bagefter bytter grupperne, og en anden bliver hovedperson.

• Overvejelser:

I praksis var der slet ikke tid til at gennemføre spillet. Der viste sig blandt deltagerne et stort behov for at dele deres livshistorier i den fase, hvor de var flyttet hjemmefra.

Hvad betød det for dem selv, for deres forældre og søskende - og hvad betyder det selv at være forældre, når de store børn bryder op. Vi skønnede at denne erfaringsudveksling i grupperne var et vigtigt forarbejde til den efterfølgende øvelse. Vigtigere end at overholde vores plan. I stedet for et spil drøftede vi de overvejelser, der var kommet frem i grupperne i plenum. Det blev en drøftelse af hvem der skal tage hensyn til hvem og hvornår og hvorfor i forholdet mellem forældre og børn, mellem søskende. Hvad er en familie og hvordan fungerer familienetværket, når man ikke længere bor sammen etc. Der var ingen tvivl om, at det var væsentlig

med denne erfarings og meningsudveksling. Plenum fungerer som et mindre intimt forum at tale sammen i end de små grupper. Det giver anledning til mere overordnede overvejelser end de personlige bidrag.

10 Minutters pause

• Spil om at få sin del af arven udbetalt

Deltagerne blev bedt om at trække et rollekort. Der var en far, en mor, en lillebror og en storebror og der kunne også have været en mormor eller en farfar eller lignende biperson tilstede. Hver gruppe skulle nu forberede et spontan spil med udgangspunkt i den situation, hvor lillebroderen i familien

ønsker at få sin arv udbetalt, så han kan rejse ud i verden og realisere sig selv.

Grupperne fik følgende spørgsmål til overvejelse inden spillet:

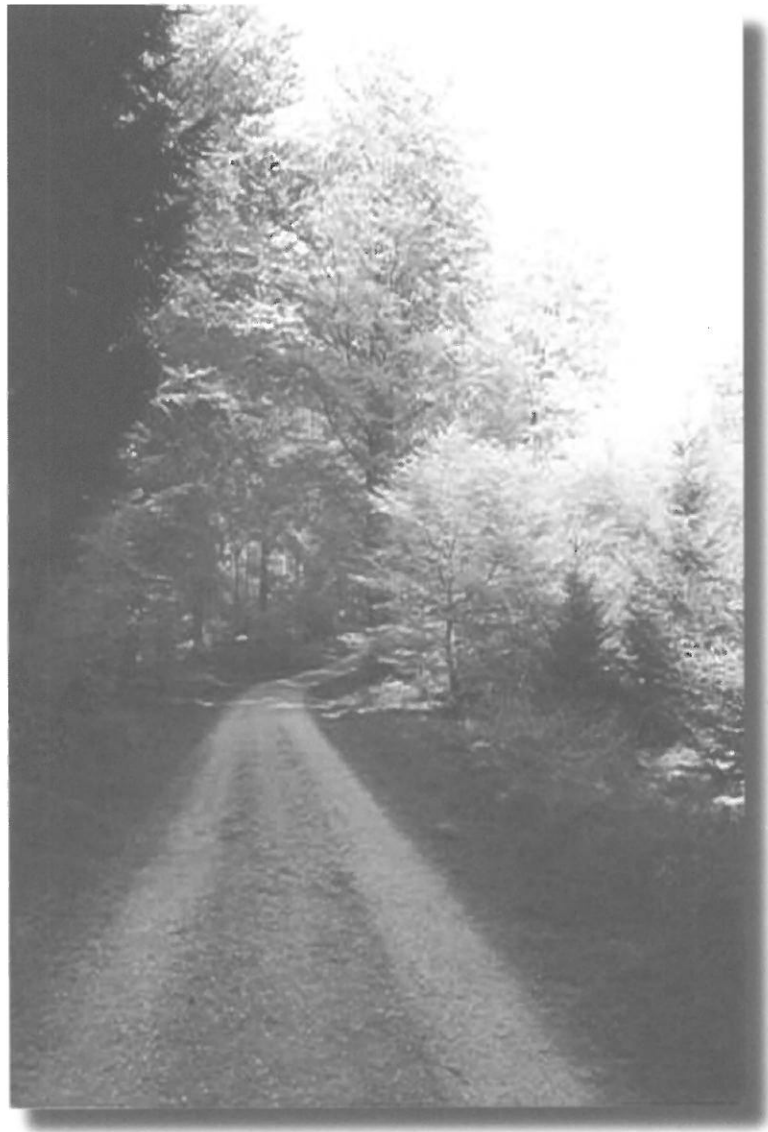
hvad indeholder arven? Er det penge, miljø, værdier? Hvad vil den yngste søn opnå med sit krav? Hvad betyder det, at han vil flytte hjemmefra for den øvrige del af familien? Deltagerne blev opfordret til hver især at bruge lidt tid på at indleve sig i deres rolle, dernæst skulle gruppen spille situationen igennem og til sidst spillede grupperne for hinanden og der blev kommenteret i plenum ud fra spørgsmålene: hvad så I? (til tilskuerne) hvad oplevede I? (til aktørerne). Der var afsat

ca. 35 min til forberedelse, og 20 minutter til spil og drøftelse.

• Overvejelser:

Der var mod vores forventning ingen vanskeligheder med at komme i gang. Grupperne spillede meget engageret og rollerne i de to familier blev udfyldt med forskellig vægt, således at der i den ene familie var lagt op til en konfrontation mellem parterne, mens den anden familie var mere forhandlings-orienteret.

Det var interessant at iagttage især moderens rolle som formidler mellem far og sønner, og også storebroderens mulighed for at indtage forskellige positioner. Spillet kom til at lægge vægten et andet sted i lignelsen end det er almindeligt at gøre det. Vi ønskede at sætte lillebroderens hjemkomst og modtagelse med en fest i relation til den situation hvor han tog afsted.

• Viagese: Vandring gennem teksten

Vi afsluttede denne eftermiddag med at lægge hele lignelsen ud på gulvet i små tekstbidder. Så bad vi deltagerne gå lignelsen igennem nogle gange og dernæst standse op ved den tekstbid, der enten sagde dem noget positivt eller negativt. Tekstbiddene skulle gemmes til søndagen efter, hvor vi skulle arbejde videre med den.

• Afslutning i rundkreds

Vi bad deltagerne om at gemme det de har fået betroet, vi sang »Han kom fra det fremmede land« (Gud, ske, tak og lov 90/ mel: Merete Wendler, tekst: Holger Lissner). Vi bad Fadervor og sagde Velsignelsen sammen i kor, mens vi stod i kreds og holdt hinandens hænder.

• Efterfølgende samvær

Der blev serveret kaffe og brød, og dagens program blev drøftet mere uformelt. Der var tydeligt et behov for at tale sammen »udenfor tekstrummet« og lande igen ovenpå den koncentrerede indsats.

Den efterfølgende søndag arbejdede vi videre med lignelsen, så vi også fik den yngste søns hjemkomst med.

• Afsluttende overvejelser

Man kan stille spørgsmålet om, hvad der kommer ud af at arbejde bibliodramatisk med en tekst. For os er der ingen tvivl om at deltagerne går hjem med lignelsen »i kroppen«. De temaer, der har været berørt arbejder videre i tankerne. Teksten har fået et langt mere konkret indhold og er blevet sat i relation til begivenheder i ens eget liv. Det er klart, at man som leder står

tilbage med en uvished om, hvad der egentlig kom ud af det. Man kan ikke styre processen hen imod en bestemt tolkning af lignelsen, men må nøjes med at lægge vægten i øvelserne på bestemte aspekter eller temaer. Hvad der kommer ud af det vil afhænge af gruppens indsats. Vi oplevede, at alle var meget optagede af familienetværkets betydning både negativt og positivt - og i det efterfølgende forløb blev relationerne mellem de enkelte familiemedlemmer sat i perspektiv af faderens hjertelige modtagelse af den yngste søn. Lignelsens gudsbillede danner da

enten et korrektiv eller en bekræftelse i forhold til egne erfaringer. Der er indlysende fordele ved at arbejde med en lignelse på denne måde. Dels er alle deltagere aktivt med (mere eller mindre efter temperament og lyst), dels bliver teksten eksistentielt vedkommende, dels er alle stillet lige overfor teksten - da alle kan bidrage med erfaringer. Den endelige konklusion eller tolkning af lignelsen ligger ikke i lederens hånd, men er sat på spil og i spil - og det er vel netop hvad de bibelske tekster gør krav på at være.

Du levende Gud

Jeg møder dig som sommerdag

jeg åbner mig for dig-

Kroppens vej til

*Af Helle Lerke og
Holger Madsen*

*Ved bevidst at
medtænke og
inddrage kroppen,
kan den blive en
vej til bøn og stille
fordybelse.*

Indledning

Med temaet "Kroppens Gave" står vi for en weekendretræte med sakral dans og strukturerede øvelser til udvikling af kropslig bevidsthed og åbenhed. Formålet er at lære sig at modtage Gud med hele sin væren.

"Kroppens Gave" er én ud af et program med fire tematiske retræter. Det samlede program er udviklet af en arbejdsgruppe, nedsat af de ansvarlige for det Økumeniske Center (Århus) retrætested, "Skovhuset", som et varieret retræte tilbud, hvor man frit kan vælge de emner, man interesserer sig for. Samtidig

er programmet tænkt som en helhed; der gøres her et forsøg på at berøre nogle af de centrale og mest grundlæggende erfaringer, der hører naturligt med i bønslivets almindelige udvikling.

De fire temaer er:

- Om at lytte og åbne sig
- Kroppens gave
- Bøn og meditation i teori og praksis
- Billeder, traditioner, teologi

Det er også tanken, at de fire tematiske retræter kan bruges af nogle, der ønsker selv at være leder for retræter eller stille andagter m.m. eller til styrkelse og udvidelse af kompetencen også for mere øvede ledere.

Om vores baggrund

Vi har, hver på vores måde, i mange år beskæftiget os med kroppens betydning for den religiøse erfaringsdannelse. Vores kompetence til videregivelse i det

kirkelige landskab har vi fra den Kirkefaglige Videreuddannelse på Diakonissestiftelsen, hvor vi som indviede diakoner nu tilhører diakonifællesskabet. Helle Lerke er danseleder og under videreuddannelse i sakral dans i Østrig. Holger Madsen er retræteleder og meditationslærer fra Stiftelsen Berget i Rättvik, Sverige.

I det følgende fortæller vi kun om den tema-retræte, vi selv står for:

Kroppens gave

Retræten "Kroppens gave" er bygget over den centrale erfaring, at en positiv opmærksomhed, accept og brug af kroppen er det bedste grundlag for bøn og fordybelse.

Vi tager flere metoder i brug. De metodiske elementer er hver for sig begrundet i retrætens formål og ofte forankret i korte bibeltekster. Her kommer en kort omtale af de enkelte elementer. De med *) markerede emner omtales senere mere

udførligt:

- Fredsmeditation, som hjælp til at bearbejde igangværende indre uro og finde det sted, hvorfra meditation er mulighed (Fil 4, 4-7).
- Sakral dans, som kan give en umiddelbar, stærk og dyb tilgang til livets helhed og hellighed*).
- Tegneøvelser, som hjælp til at nedfælde oplevelser og fastholde dem, så de kan danne erfaringsgrundlag. Desuden en vigtig udtryksmulighed.
- Strukturerede kropsøvelser, med karakter af gymnastik, udvalgt med henblik på generel afspænding og smidiggørelse af hele kroppen og med særligt henblik på at frigøre åndedrættet. En af øvelserne er "Morgenbøn med hele kroppen"- se illustrationer*).
- Nogle af øvelserne er særligt udviklet som forberedelse til hjertebøn med åndedræt.
- Redskaber til krops- træning: Skrå kile til rank

og formes i dit billede

jeg modtager din kraft

- og møder min dag

kristen fordybelse

siddestilling på stol og kirkebænk. Bolde til opblødning af muskelpændinger. Balancebræt til styrkelse af ankler og knæ og til forøget "grounding".

- Afspænding i rygliggende stilling.

- Samtaler, parvis og i grupper, som redskab til opsamling af fælleserfaringer.

- Træning i fysiologisk korrekt siddestilling, som åbner for et frit åndedræt. Instruktion i meditativ gang, som selvstændig meditationsform og som mulighed til at vedligeholde meditativ opmærksomhed mellem to perioder af stille, siddende meditation.

- Meditative sange, der understøtter fredsmeditation og hjertebøn.

- Stilhed, som naturligt sætter fokus på du-og-jeg forholdet til Gud.

- Sund, enkel, nærende mad, som ramme for social nærhed.

- Afsluttende højmesse i stedets kirke.

Dans - sakral dans, meditativ dans, kædedans som bøn

Af Helle Lerke

Indføring

Stilhed udelukker ikke bevægelse; for mange er det vigtigt at kunne give det, der rører sig i det indre et symbolsk udtryk.

For andre vil de ydre bevægelser kunne bane vej til opdagelse af indre dybder, der før var et lukket land.

De sakrale dansetrin har som alle dansearter en bestemt rækkefølge, som bliver til en liturgi, der bringer orden i det menneskelige kaos, og afspejler derved noget af skabelsens urbegivenhed.

Ringdansenes og kædedansenes mønstre og gebærder indeholder menneskers ældste bønssprog. Et gammelt jødisk ordsprog siger:

*Vi danser med hele kroppen,
for at være sikre på, at vi
beder med hele sjælen.*

De sakrale ring- og kædedanse er et symbolsprog, som kan skabe forbindelse mellem den enkelte og fællesskabet. Dansekredsen bringer det personlige udtryk ind i fælles oplevelsesramme. Derved bliver dansekredsen en sammenhæng, der kan bære den enkelte.

Dans som udtryksform er økumenisk og uden hierarki, for i danse-cirklen står alle lige langt fra centrum. Dansene kan danne bro over forskelligheder, og der kan ske noget afgørende i forhold til ens medmennesker, når man mødes i rundkredsen og holder hinandens hænder.

Når vi danser, gør vi den erfaring, at vores opmærksomhed midt i dansens mangfoldighed hele tiden er fokuseret på det aktuelle skridt, der gives os, et eneste skridt ad gangen ... på ny ... og på ny ... lige som på livets pilgrimsfærd ...

På denne måde kan dansen være med til at binde bønsliv og hverdagsliv sammen.

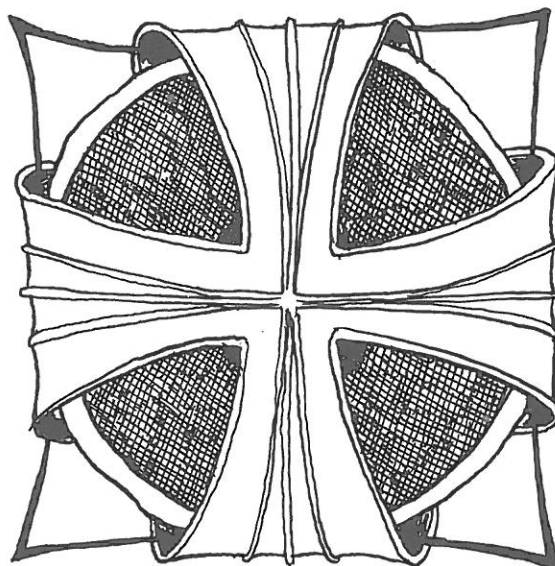
Udøvelse

Musikken er ny og gammel, fra den klassiske tradition og folkekulturen.

Dansetrinene er enkle og gentages gennem hele dansen, men selv om det er bestemte trin, der arbejdes ud fra, så findes der ikke nogen færdig og korrekt måde at danse på. Det er dansens indhold, der gør formen levende, og når indholdet fylder opmærksomheden, kan kroppens bevægelser være et udtryk, som kommer indefra.

Til indøvelse af dansens muligheder kræves en erfaren leder, der skaber tryghed og stilhed omkring øvelsesprocessen. Der kan udmærket være et samarbejde mellem en person, der står for dansemeditation og en anden, der leder resten af retræten, men det kræver

*****

selvfølgelig, at de to omhyggeligt afstemmer det indholdsmæssige og er trygge ved hinandens måde at arbejde på. *Alternativt kan en hel retræte opbygges omkring dans, hvorved der også vil forekomme et naturligt behov for at tale indhold og øvelser igennem undervejs. Derfor er det vigtigt, at der etableres klare grænser omkring de perioder, hvor der er stilhed til personlig bøn alene, og andre perioder, der bruges til den fælles aktivitet.

Bagefter

Som med alt andet arbejde, hvor kroppen bruges i nye stillinger og i nye bevægelser, kan der også frigøres fornemmelser, følelser og erindringer, der undertiden kan overraske eller endda overvælde. Derfor er det meget vigtigt, at lederen er tilgængelig for personlig samtale og har erfaring i at føre retrætesamtaler, der omhandler personlige ting uden uforvarende at begive sig ind i en terapeutisk relation.

*****

Vandremeditation *Jeg er vejen og sandheden og livet.* - Jesus. Joh 14,6

Af Holger Madsen

Indføring

De tidlige kristne talte om vejen, om at tilhøre vejen eller være vejen. Billedet er også kendt fra det gamle testamente, f. eks. Sl 128,1: Lykkelig hver den, der frygter Herren og vandrer ad hans veje.

Selve den fysiske vandring og kropslige bevægelse er gavnlig for forvandlingen fra rastløshed til ro. Accepter, at bøn ikke nødvendigvis har behov for tankevirksomhed. Den rytmisk regelmæssige gang, med dens spontane kombination af ensartethed og variation, bliver efter nogen tids vandring et naturligt udtryk for, hvordan man har det, fysisk, psykisk og åndeligt. Når pilgrims-indstillingen føjes til, ønsket om at gå *vejen*, kan vandringen i sig selv blive til bøn – en bøn fra den tilstand, man befinder sig i; en bøn, som rækker ud til den heling og helhed, Guds nærvær giver.

Udøvelse

Find et område, hvor du har gode chancer for at gå en uforstyrret tur. Mens du går, noget langsommere end du plejer, så mærk dine fødder ved hvert eneste skridt.

Kig ligeud og lad øjnene hvile på et fjernt punkt i højde med den naturlige horisont.

Hver gang du opdager, at opmærksomheden på fødderne er glippet, eller at øjnene er gået på sightseeing (det vil sandsynligvis ske meget hurtigt) – vend da roligt tilbage til fod-følelsen og horisont-punktet.

Den opmærksomme tilbagevenden til fod-følelsen og horisont-punktet vil formentlig for de fleste, der lærer sig vandremeditation efter denne metode, være den centrale opgave under indlæringen. Det er gavnligt med en beslutsom, tålmodig og venlig indstilling til vanernes træghed.

Når du (ofte efter lang tids vandring) har nået en relativ stabilitet med hensyn til øjnenes

hvilen i horisont-punktet og opmærksomhed på fødderne, kan du gradvist udvide kropsbevidstheden fra fødderne alene til at omfatte:

fødder og ankler,
fødder og ankler og underben,
fødder og ankler og underben og knæ,
fødder og ankler og underben og knæ og lår,
fødder og ankler og underben og knæ og lår og hofte,
fødder og ankler og underben og knæ og lår og hofte og bug.

Bugen eller maven, som man siger, kan under vandringen opleves som det naturlige bevægelsescentrum for gangen. Når det sker, kan man opnå en ejendommelig lethed. Også hjertet kan løfte sig.

Men husk, at begynde med fødderne og begynde forfra med opmærksomhed på fødderne, hver gang koncentrationen glipper og meditationen ophører eller bliver diffus.

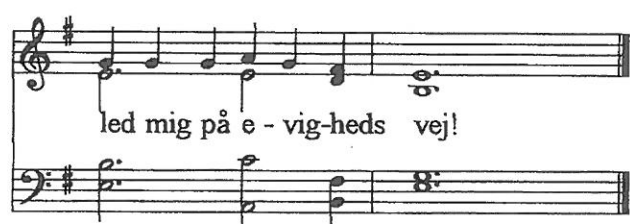
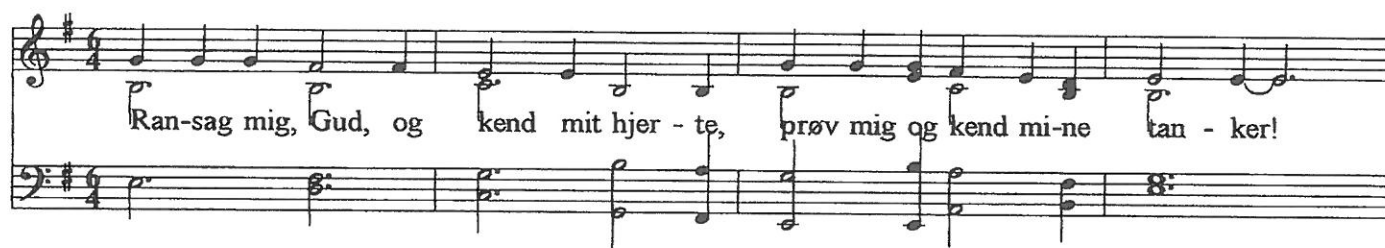
Bagefter

Mærk, hvordan du har det nu. Lad det eventuelt munde ud i en stille hvilen i Guds nærvær eller en

Sl. 139, 23-24 Ransag mig, Gud, og kend mit hjerte

Finn Evald © 1976

Med tilladelse fra komponisten.

anden form for bøn, som opstår uden anstrengelse. En god og slidstærk tilgang til pilgrims-indstillingen er Sl. 139,23-24; her citeret i sangbar form til melodi af Finn Evald 1976:

Ransag mig, Gud, og kend mit hjerte,
prøv mig, og kend mine tanker,
se om jeg er på smertens vej
og led mig på evigheds vej,
Led mig på evigheds vej!

Litteratur:

"Grønne enge-stille vand", - Håndbog for retræteledere, som forventes udgivet i efteråret 2002 fra Skovhusgruppen, Økumenisk Center (Århus). Beskrivelsen af Sakral dans og beskrivelsen af Vandremeditation indgår heri.

Wilfrid Stinissen: Kristen dybmeditation. Borgens Forlag 1985.

Per Mases: Den inre trädgården. Stiftelsen Berget, Rättvik, Sverige

Maria-Gabriele Wosien: Sakraler Tanz

Links:
Retrætestedet
Skovhuset
www.retraetehus.dk
Portal for retrætearrangører i Danmark
www.retraete.dk

Helle Lerke og Holger Madsens undervisning
www.kirken-paa-nettet.dk/meditation
Stiftelsen Berget, Rättvik, Sverige
www.berget.se
Maria-Gabriele Wosien
website om Sakral dans
www.sakraltanz.de

www.kirken-paa-nettet.dk/meditation
Meditation og undervisning, kurser og gudstjenester.
Holger Madsen, Peder Lykkes Vej 5 st., 2300 Kbh. S.
Tlf. 32 58 79 00 E-post: undervisning@kristenmeditation.dk

* * * * *

Af lektor Finn Rosenberg

Anmeldelser

Jan Lindhardt: Ind i det ydre – Kirke og krop, Hovedland 2001, 232 sider

Jan Lindhardt har en særlig evne til at sige noget andet, ofte det modsatte, af, hvad man regner med. Det gælder også denne bog. Mens mange har talt om danskeres uvidenhed og overfladiske religiøsitet og opfordret til større bevidstgørelse og inderlighed, siger JL: Tværtimod. *Vi er blevet alt for inderlige. Vi skal lægge meget mere vægt på det ydre.* JL begrundet det indholdsmæssigt med den kristne tros vægt på skabelsen, Jesu legemlighed, kødets opstandelse og kirkens konkrete fællesskab. Og så tegner han nogle spændende *historiske* linier på langs og *kulturelle og sociologiske* overvejelser på kryds og tværs for at vise, hvordan mennesker i dag er krøbet mere og mere ind i sig selv og har løsrevet sig fra historie, rum og fællesskab. Denne inderliggørelse gør, at det er "vanskeligt at formidle troen på og kærligheden til det kristne budskab" (s.13).

På den anden side er der i samfundet som helhed en stor opmærksomhed omkring kommunikation, ydre virkemidler osv, og her bliver kirken meget nemt en tavs og usynlig størrelse. Ogdeteruheldigt, når den befinder

sig i samfundets "*medieskabte udvendighed*" (s.194).

Kirken må spille mere med i det offentlige rum, for det er kirken, der bærer Jesus og ikke omvendt, siger JL provokerende (s.204). Kirken skal *fastholde sin identitet* ("Kristus lever i vor kultur. Men her bliver han ikke ved med at være, hvis ikke han også er i kirken", s.217). Her er vaner og ydre former afgørende. De er nødvendige rammer om et indhold, som heller ikke bare formidles af sig selv, hvis vi ikke gør noget ved det.

De bibelske historier skal fortælles, ritualer udøves, så det er til at tage og føle på, for "kirken blev dannet fordi evangeliet netop skulle være synligt og i det hele taget sansbart" (s.213). Kirken skal gå i gang med at "*præge det offentlige rum*, via medier, via organiseringer, initiativer og gode ideer" (s.147). JL overvejer forskellige ydre virkemidler, og han mener, at der både bør sættes på at få daglige religiøse vaner tilbage igen OG på at skabe nye, synlige og hørlige "events", som kan påkalde sig menneskers opmærksomhed (s.199). Vi skal både tilbage til vanekirkegangen og som kirke opfinde nye fester og begivenheder. Der skal orienteres, publiceres og argumenteres; fx

må kirken blande sig i den etiske debat.

Derimod går JL *ikke ind for adskillelse af stat og kirke* eller vedtagelse af en kirkeforfatning med synode o.lign.

JL har på den ene side meget respekt for *den kirkelige undervisning*, der foregår, men på den anden side mener han ikke, at den form for undervisning, der består i forståelse og indlæring, er så vigtig – selv om han beklager sig over den manglende paratviden! - Her er det lidt svært at se, hvor JL egentlig vil hen. At snakke om livsemner i konfirmandforberedelsen er for lidt, at appellere til forståelsen er for meget, det eneste sikre er, at konfirmanden har et indtryk af præstens person og er glad for konfirmandsdagens fest! Men sammenholdt med, hvad der ellers siges i bogen, er det nok JLs ønske, at kirkens "undervisning" skal bestå i, at den møder konfirmander - og alle andre - på flere steder og måder end hidtil.

Det gives der en række *eksempler* på, herunder også JLs egne initiativer: pinsefestens sammenhæng med *fiskespisning*, konfirmandernes *Halloween*-arrangement i Roskilde domkirke. Vi skal have en "kirke, som gør sig

Tidligere numre af Kirken underviser

Årgang 2000

1. Konfirmation
2. Pædagogik
3. Etik
4. Salmer

Årgang 2001

1. Lyset
2. Ritualer
3. Fortællingen
4. Sorg og Tab

Årgang 2002

1. Synd og Nåde
2. Kirken underviser...på nettet
3. Krop og Kirke

Kommende numre:

2002/4: Gudstjeneste til tiden

2003/1: Tid og Evighed

Bestilling af ovennævnte numre kan ske
ved henvendelse til Unitas Forlag eller på
www.kirken-underviser.dk

bred og synlig i sit arbejde med at forkynde evangeliet og være samfundets salt" (s.218).

I almindelighed vil JL nok mene, at det er bedre at gøre noget skævt og overfladisk end slet ingenting at gøre. Som han siger: "Mange smagløse initiativer vil se dagens lys. Men hvor smagløse eller hvor

nyttige de måtte være, kan som regelførstesdagen efter".(s.202). De forventelige *indvendinger* om mangel på kvalitetsbevidsthed, dansk og luthersk tradition, kristent indhold bliver afvist i flere omgange. JL ønsker ikke tankeløs markedsorientering eller "katolsk" oppustning af kirkeorganisationen og dens

ledere. Kirken skal tværtimod besinde sig på sin kropslighed og forpligtelse på det fælles og udadvendte og så vove noget mere. - Vi skal ind i det ydre, kirken skal kende sin krop!

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyndelse og undervisning. Formand: Mariane Sloth.

Medlemmer af EPS

De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonisse-huset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af IM og KFUM/K skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Anna Johnsen og Ruth Bjerrum (ansvh.)
Christina Smith Christiane Gammeltoft-Hansen, Lars Højland, Arne Kristophersen, Lisbeth Hjordy, Kristian Brogård, Inger Hørup.
Redaktionssekretær: Grethe Jørgensen, Smounevej 7B, 8410 Rønde, tel. 86372409.

Sats og layout: Poul Abildgaard.
Tryk: Specialtrykkeriet Viborg

Abonnement

Kirken Underviser ISSN: 1602-2785
Årsabonnement (4 numre)
kr. 145,-. Løssalg kr. 45,-
Giro 8 05 53 51.
Henvendelse: Unitas Forlag

Kirken Underviser c/o Unitas Forlag
Valby Langgade 19
2500 Valby
Tlf.: 36166481
www.unitas.dk
e-mail: forlag@unitas.dk

Besøg Kirken Underviser
www.kirken-underviser.dk

Artikler on-line på kirken- underviser.dk

Image captured with HyperSnap-DX
Get a free temporary license at:
<http://www.hyperioniks.com>

Kirken Underviser

UDVALGTE ARTIKLER

fra Kirken Underviser årgang 2000 > i dag

Følgende artikler kan nu læses on-line:

- Børn i sorg og krise (2001-4)
af Lars Nymark
- Halloween (KUN on-line)
af Jørgen Almdal

Kirken Underviser

HALLOWEEN

En ny og anderledes dimension i Allehelgen-fejringen

Jørgen Almdal

Indtil for få år siden, var Allehelgen i Danmark en stiftfærdig kirkelig mindetag for vore døde.

På et tidspunkt, og det er nok henved 40-50 år siden, begyndte man at sætte lys på gravene.

Men i løbet af de sidste 4-5 år er der yderligere sket en synliggørelse af Alle helgen, men nu i en form, der mest minder om fastelavn og karneval. Det er ikke forkert at tale om en folkeliggørelse, der vægter noget andet end kirkens Alle helgenfejring. Denne nye tradition hos os er hentet fra den anglikanske verden.

Selve ordet "All Hallows", som er blevet til Halloween, er det skotske ord for alle helgenes aften. Og de folkelige traditioner, der har levet i Storbritannien og i landene syd for os, er nu ved at nå os via USA. Her blev den en børmetradition fra begyndelsen af 1900-årene! I USA er de to dage blevet en slags karneval med økkulte og gyseragtige undertoner. Man klæder sig ud i uhyggelige kostumer som spøgelser, monstre, vampyrer, hekse og banditter. Udendørs finder man uhyggelige dør-dekorationer eller et grumende græskarhoved med indvendigt steannlys.

Fra 1950'erne blev det almindeligt, at udklædte børn gik rundt og ringede på hos folk og råbte "trick-or-treat". Det minder om den måde, børn rasler fastelavn på hos os.